

Szőke Béla Miklós

A KAROLING-KOR A KÁRPÁT- MEDENCÉBEN

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM
ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSA

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ■ BUDAPEST ■ 2014

KIÁLLÍTÁS

A KIÁLLÍTÁS KURÁTORAI Bárány Annamária
Révész László
Szőke Béla Miklós
Vörös István

MUNKATÁRS Gergely Katalin

A kiállítás Karoling-kori részének előkészítésében
és megvalósításában kiemelt partnerintézmény:
MTA BTK RÉGÉSZETI INTÉZET

KÖLCSÖNZŐ INTÉZMÉNYEK

Balatoni Múzeum, Keszthely
Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg
Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest
Rippl-Rónai Múzeum, Kaposvár
Soproni Múzeum
Thúry György Múzeum, Nagykanizsa

MAKETTEK Narmer Építészeti Stúdió

ANIMÁCIÓ Narmer Építészeti Stúdió
Történelmi Animációs Egyesület

IJAK ÉS ÍJTARTÓ ÁLLVÁNYOK Szabó Pál
Interactive Exhibits Kft.

ÉPÍTÉSZETI ÉS GRAFIKAI TERVEZÉS Narmer Építészeti Stúdió

ÉPÍTÉSZETI KIVITELEZÉS Vektor Kft.
Beige-Bau Kft.

GRAFIKAI KIVITELEZÉS Drava Dekor Kft.

RESTAURÁLÁS Magyar Nemzeti Múzeum Műtárgyvédelmi
és Restaurátor Főosztály
MTA BTK Régészeti Intézet Restaurátor
Műhely

KIÁLLÍTÁS BERENDEZÉS Magyar Nemzeti Múzeum
Kiállításrendező Csoport

PROJEKT KOORDINÁTOR Ritoók Ágnes

KIÁLLÍTÁSI KATALÓGUS

SZERKESZTŐK Gergely Katalin
Ritoók Ágnes

FÉNYKÉPEK Dabasi András
Kardos Judit

ÁBRÁK Holl Balázs
Nagy Béla
Narmer Építészeti Stúdió
Ósi Sándor
Vieman Zsolt

OLVASÓSZERKESZTŐ Macskássy Zsuzsa

NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS Kurucz Dóra

NYOMTA ÉS KÖTÖTTE

FELELŐS KIADÓ Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest,
Csorba László főigazgató

ISBN 978 615 5209 15 4

© Szerzők, 2014

© Magyar Nemzeti Múzeum, 2014

A KIADVÁNY MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTA:

TARTALOM

A KAROLING-KOR A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN ■ Szőke Béla Miklós	7	A KAROLING ADMINISZTRÁCIÓ BERENDEZKEDÉSE PANNÓNIÁBAN	36
AZ AVAR KAGANÁTUS FELBOMLÁSA	9	Az első grófságok a Duna völgyében	36
<i>Az avar kaganátus vezető méltóságai</i>	9	Pannonia inferior a Dráva-Száva közén – Ljudewit lázadása (818-823)	37
<i>a kései avar korban</i>		Timocsánok, abodriták, praedenecenti, morvák, avarok (822)	38
Nagy Károly hadjárata (791)	10	<i>Harcok Alsó-Pannóniában 819-822 között</i>	40
Az avar „polgárháború”	12	Bolgár hódítás (827-829)	42
<i>A tudun</i>	13	A közigazgatás átszervezése (828)	43
Pippin hadjárata (796)	13	<i>A keleti marcokból szervezett grófságok</i>	
Avar utóvédharcok	14	<i>lokalizálása</i>	43
<i>A blatnicai lelet</i>	16	Ratpod és Rihheri grófságai	45
Krum kán győzelme?	18	<i>Sabaria civitas</i>	46
A kapkán népe 'inter Sabariam et Carnuntum'	19	PRIWINA ÉS CHEZIL (KOCEL)	48
és a kagán „régí méltósága” (805)		MOSABURGI GRÓFSÁGA	
<i>A kapkán</i>	19	PRIWINA	48
<i>A Cundpald-kehely</i>	22	Priwina és Nitrava	48
Béke Aachenben (811)	23	Menekülés és letelepedés	49
<i>A canizauci</i>	24	<i>Priwina erődített udvarháza Zalavár- Várszigeten</i>	51
A kaganátus kulturális megjelenése	25	Dux, comes a Karoling Keleten	53
az avar kor végén		<i>A Karoling közigazgatás jellege Pannóniában</i>	55
<i>A Kárpát-medence keleti felének települési kerámiája</i>	26	PRIWINA ÉS A KAROLING ADMINISZTRÁCIÓ	55
<i>Vörs-Papkert B ■ Költő László– Szentpéteri József</i>	31	Hűbéresből teljes jogú birtokos	55
<i>Sopronköhida</i>	35	PRIWINA ÉS A SALZBURGI EGYHÁZ	57
		Térítés és térítők az első évtizedben	57
		Dominicus	59
		<i>Zalavár – Vársziget, Keresztelő Szent János-templom és kútház</i>	61
		<i>Zalavár-Vársziget, Mária-templom</i>	62

Sandrat és Ermperht	63
<i>Zalavár – Récéskút, „bazilika”</i>	65
<i>Zalasabar – Borjúállás-sziget, fatemplom és nemesi udvarház</i>	67
▪ Müller Róbert	
Salapiugin	72
A magánegyházak hálózatának kiépülése	72
<i>Helynévadás a Karoling Pannóniában</i>	73
Swarnagal és Altfrid	74
<i>Zalavár – Vársziget, Hadrinaus mártír-zarándoktemplom és kolostor</i>	78
<i>Kőfaragványok</i>	81
<i>Színes és festett ablaküveg-töredékek</i>	82
<i>Harang öntőminta</i>	84
<i>Kézműves műhelyek a Hadrianus-zarándoktemplom körül</i>	85
Rihpaldus	87
CHEZIL (KOCEL) ÉS METÓD	87
Konstantin és Metód Moráviában és Mosaburgban	87
Metód Pannónia érseke és Morávia püspöke	89
<i>Zalavár-Vársziget, Georgios bullája</i>	94
Mosaburg regia civitas – királyi pfalz	94
<i>Zalavár- Vársziget, Arnulf király palotája</i>	97
A Karoling-kori Kárpát-medence társadalma a temetkezések alapján	98
A mosaburgi elit és köznép viselete	101
<i>Asztali díszkerámia és konyhai edénykészlet Mosaburg/Zalavárban</i>	105
A KAROLING KELET FELBOMLÁSA	106
Magyarok a Dunánál – az Alföld a 9. század második felében	106
A Karoling Birodalom végjátéka Pannóniában	111
A brezalauspurci csata	114
TÁJÉKOZTATÓ IRODALOM	116

ÁLLATCSONTLELETEK MOSABURG/ ZALAVÁRRÓL 119

- Bárány Annamária, Vörös István

FAMARADVÁNYOK A 9. ÉS 10. SZÁZADBÓL 129

- Grynaeus András